

38:polet
magazin Dela in
Slovenskih novic
četrtek,
14. oktobra 2010
leto 9: št. 38
naklada: 144.800

38:polet

06 : Proti neenakosti
Turizem kot ključni dejavnik.

20 : Thor Hushvold
Svetovni prvak.

37 : Brez besed
Circus Fantasticus.

58 : Pred maratonom
Boj za mišice.

Edward de Bono

Avtoriteta kreativnega razmišljanja



Kot da bi **PREBRAL** vse **KNJIGE** tega sveta

EDWARD DE BONO, VODILNA SVETOVNA AVTORITETA NA PO- DROČJU KREATIVNE- GA RAZMIŠLJANJA.

Sprašuje **Gregor Šket**
Fotografije **Ljubo Vukelič**

Vseh knjig ni mogoče prebrati. To je tako rekoč akstom. A ob Edwardu de Bonu se zazdi, da je človek, ki v svojih možganih nosi vsebine vseh knjig tega sveta. Za začetek se je zazrl v jabolko na mojem računalniku. »Naj vam jaz postavim prvo vprašanje. Ali poznate zgodbo o Applovem zaščitnem znaku,« me je vprašal. »Seveda. Kolikor jaz vem, je bila macintosh najljubša sorta jabolk Steva Wozniaka, Applovega soustanovitelja.«

»Morda. A prava zgodba se začne že v petdesetih in je povezana z Alanom Turingom, ki je bil takrat eden računalniških pionirjev. Nekega dne so ga našli v postelji s fantom. V tistem času je bila istospolna usmerjenost v Britaniji obravnavana kot kaznivo dejanje, zato je moral celo za nekaj časa v zapor. Ko je prišel ven, je bil v taki depresiji, da je vzel jabolko, ga pomočil v smrtonosni strup in ugriznil. Star je bil dvainštirideset let. Verjetno te zgodbe danes ne bi hoteli priznati, a se je zgodila ...«

Takih zgodb in osebnih anekdot je v njegovi glavi nešteto. Njegove misli so bistre in hitre, stavki učinkoviti, vsaka beseda ima svoj pomen, niti ena ni preveč, niti ena premalo ... Poslušalčeva ušesa pa rdeča in velika ...

Maltežan Edward de Bono je vodilna svetovna avtoriteta na področju kreativnega razmišljanja in neposrednega učenja kot spretnosti. Imajo ga za enega izmed petdesetih najplivnejših mislecev sveta in edinega izmed dvesto petdesetih, ki so dali največji prispevek človeštvu. Je avtor tako imenovanega lateralnega razmišljanja. Diplomiral je na medicinski fakulteti, potem pa nadaljeval šolanje v Oxfordu, kjer je dobil častno diplomu iz psihologije in fiziologije, kasneje še

doktorat iz medicine. Ima tudi doktorat Univerze v Cambridgeu. Služboval je na univerzah v Oxfordu, Londonu, Cambridgeu in Harvardu. Edinstveno zanj je, da lahko enakovredno dela z otroki in učenci, direktorji največjih korporacij (BHP, Boeing, BP, Ciba-Geigy, Citicorp, DuPont, Eli Lilly, Ericsson, FedEx, Heineken, IBM, Kuwait Oil Company, Montedison, Motorola, NTT, Nokia, Petronas, Shell, Statoil, Total, Vitro Farna ...) in vladnimi ustanovami. Napisal je več kot osemdeset knjig, ki so prevedene v štiriinšestdeset jezikov. Med njimi je tudi uspešnica Šest klobukov razmišljanja. Predaval je v štiriinpetdesetih državah, dvakrat tudi v Sloveniji.

Kako težko je ljudi spraviti iz njihovih miselnih vzorcev?

Ni težko, če seveda to sami želijo. A brez njihove motivacije, samoiniciative, težnje, da pridejo na moj seminar ali preberejo mojo knjigo, pa ne gre. Želja mora prihajati iz njih. Na žalost je večina ljudi zelo prepričanih vase, v svoj način razmišljanja, mislijo, da se nimajo več česa naučiti in spremeniti. Sodelovanje s takimi je veliko težje. Res pa je, da taki redko potrka na moja vrata. Nikakor pa ne hodim po svetu in ljudi prepričujem o svojem prav. To ni niti moj slog niti moj namen.

V svoji karieri ste imeli opraviti s številnimi voditelji, direktorji multinacionalnih, politiki. Kakšne so vaše izkušnje z njimi, saj so verjetno zelo močne osebnosti z zelo jasno izoblikovanim načinom razmišljanja?

Odgovor je enak kot pri vseh drugih. Delam samo s tistimi, ki so motivirani in me sami poiščejo. Naj vam povem primer o sodelovanju z vodstvom finske Nokie. Z njimi sem začel delati že v času, ko so se iz majhnega lesnopredelovalnega podjetja začeli spreminjati v telekomunikacijskega giganta. Povabili so me v Helsinke, kjer sem predaval vsem zaposlenim, takrat jih je bilo le sedemdeset. Govoril sem o kreativnosti, o različnih pogledih, o težnji po napredku ... Kljub temu da so doma iz dežele z le petimi milijoni prebivalstva, ki se v preteklosti ni mogla pohvaliti s kakr-

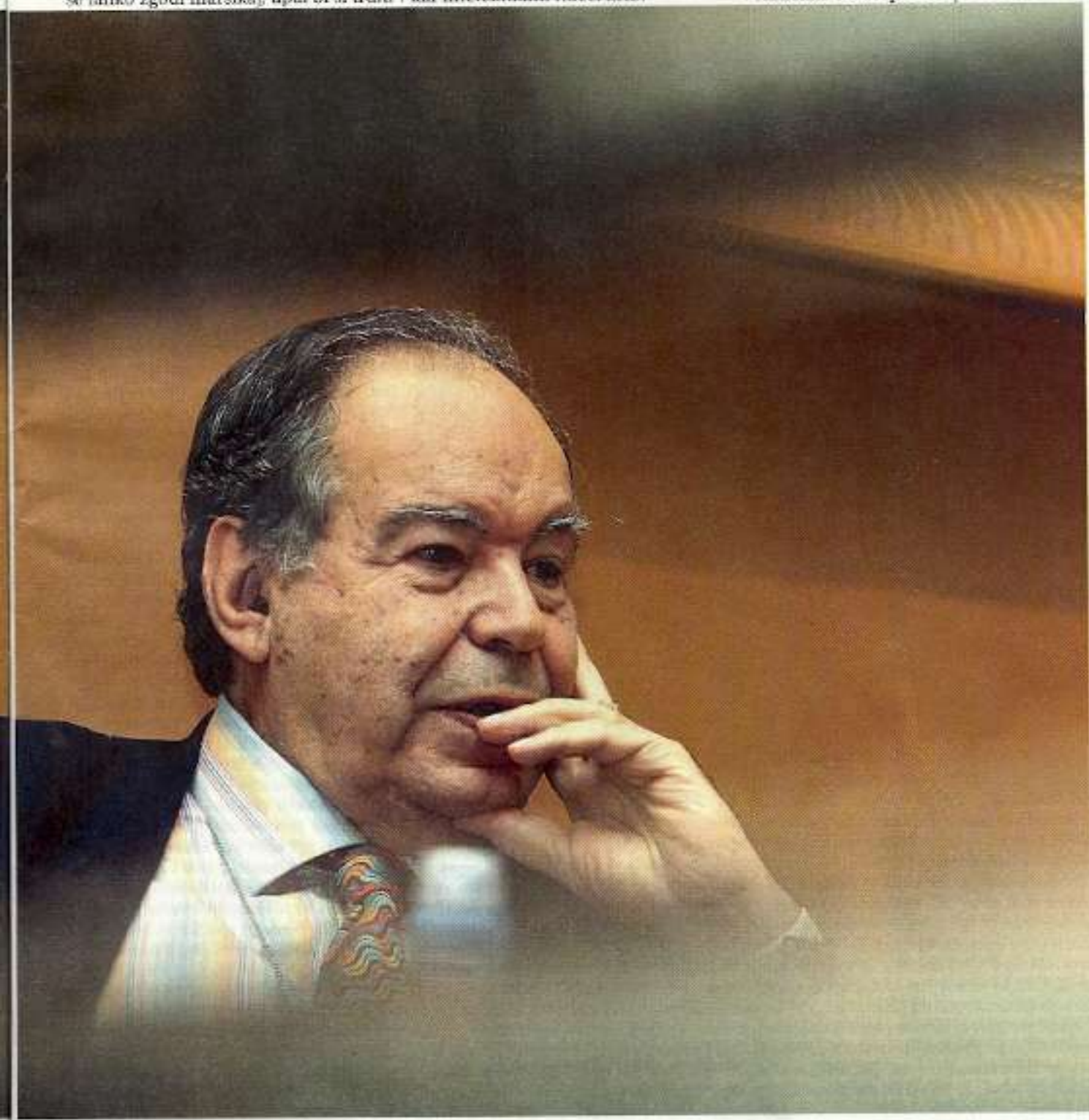


šno koli tradicijo v elektroniki, so danes eden največjih proizvajalcev mobilnih telefonov na svetu, lastijo si 34-odstotni tržni delež. To samo zato, ker so poslušali, ker je njihovo vodstvo vedelo, da potrebujejo nekoga, ki bo njihovim možganom odprl nove dimenzije. Zelo pomembno je, kako odprto je vodstvo za najrazličnejše novosti. V tem primeru se lahko zgodi marsikaj, upal bi si trditi

celo, da je vse mogoče. V nasprotnem primeru pa seveda ostanesh na mestu. A tako je tudi na osebni ravni. Saj se vse življenje učimo, rastemo, napredujemo ...

Kaj je bil pravzaprav vaš glavni cilj, da ste na Malti ustanovili svetovni center za novo razmišljanje World Center for New Thinking, ki ga mnogi imenujejo kar intelektualni Rdeči križ?

Osnovna ideja je bila imeti center, kjer bi se aktivno ukvarjali s tovrstnimi zadevami. Na žalost trenutno ni preveč aktiven. A hkrati imamo drug projekt, ki mu pravimo Palace of Thinking. Pred nekaj leti smo namreč pri OZN hoteli ustanoviti posebno skupino, ki bi se ukvarjala s kreativnostjo in novim razmišljanjem. Izkazalo se je, da so bili predstavniki različnih držav preveč patriotski in so





zastopali le lastne interese, trdili so, da v OZN niso zato, da bi mislili, ampak zato da predstavljajo svoje države. Palace of Thinking pa se ukvarja z vzpostavljanjem možnosti za tovrstno delovanje, poleg tega tudi z organiziranjem seminarjev po vsem svetu, na katerih ljudi ozaveščamo o problemih, ki zdaj pestijo svet. Gre za nekakšno razširitev centra, ki sem ga ustanovil na Malti. Nekoč ste precej krivde za zahodnjaško razmišljanje pripisali Aristotlu, Platonu in Sokratu. Ste kdaj premišljevali, kako bi bilo, če teh treh modrecev ne bi bilo?

Glede na to, da niso imeli posebnega vpliva na Kitajsko, bi morda živeli v svetu, ki je podoben kitajskemu ...

Ikoli ste prepričani, da je način razmišljanja močno narekovala cerkev?

Je, seveda. Ko je padlo rimsko cesarstvo in s tem Evropa v zgodnji srednji vek, tako imenovani barbari pa so pometli z ostanki rimske in grške civilizacije, je šolanje, branje, pisanje in razmišljanje ostalo v izključni domeni samostanov krščanske cerkve. Omejeno je bilo na teologijo, ohranjanje doktrin in dogem krščanske vere. Cerkev je potrebovala samo logiko, resnico in argumente, da

dokaže zmoto heretikov. In to je postala kultura zahodnjaškega razmišljanja.

Vidna je še danes, najbolj na sodiščih, kjer ena stran nasprotuje drugi in pred njo skriva dokaze, čeprav bi pomagali k osvetlitvi primera. Argumentiranje ne zadostuje, manjka mu konstruktivne, oblikovalske in ustvarjalne energije. Izpostavljanje napak morda vodi do izboljšav, toda ne rojeva novega.

Včasih se zdi, da se ideje, ki se na prvi pogled zdijo najbolj nore, izkažejo za najboljše rešitve. Bi se strinjali?

No, nikakor ne bi posploševal, saj obstaja neskončno število norih idej, ki so za vedno ostale nore. Res pa je, da se nekatere ideje, ki so plod ustvarjalnega razmišljanja, zdijo tako nenavadne in šokantne, da jih ljudje na začetku sploh ne jemljejo resno, kasneje pa se izkaže, da gre za genialen pogled z druge strani. Tu velja povedati, da mora imeti vsaka kreativnost neko vrednost. Kreativnost je za ceno drugačnosti je le norost.

Kako težko je ustvariti razmere, v katerih so ljudje sposobni producirati več idej kakor ponavadi?

Obstajajo različne metode in tehnike. Eno mojih tehnik smo na primer uporabili pri nekem jeklarskem podjetju v Južni Afriki. V enem popoldnevu so navzoči sproducirali enaindvajset tisoč idej ... Če se ljudje naučijo teh procesov, so seveda sposobni drugačnega načina razmišljanja, rezultat pa je lahko zelo veliko število novih idej.

Znani slovenski psiholog je dejal, da se ljudem v krizi močno zmanjša spekter možnosti. Kako slabo je tako stanje?

S tem se seveda strinjam, a to pravzaprav nikoli ni bil predmet mojega delovanja. Sam sem v bistvu na drugem polu, če lahko tako rečem.

Pogosto me sprašujejo, ali je pomembno, da je glava osvobodena vseh motečih elementov. A to niti ni nujno. Pomembno je, da v ljudeh stimuliramo sposobnost za proizvajanje idej.

A ob današnji poplavi najrazličnejših informacij je verjetno pomembno, da znaš sam pri sebi razvrščati vse te podatke in tako lastno glavo varuješ pred vsem nepotrebnim balastom?

Gotovo. A to ni dovolj. Seveda pomaga, da je glava sveža in spočita. A če ne zna misliti na tisoč in en način, ji to prav nič ne pomaga.

Je kreativnost prirojen talent ali se je da naučiti?

Predvsem govorim o kreativnem razmišljanju, za katero sem prepričan, da je sposobnost, ki se je je možno naučiti. Lahko se naučiš tehnike izživa, provokacije, motenja ...

Naši možgani so namreč narejeni tako, da so nekreativni, da delujejo v skladu z vzorci, izkušnjami, rutino. Zamislite si, da se zjutraj zbudite in se morate obleči. Na voljo imate enajst kosov oblečel. Na koliko različnih načinov se lahko oblečete? Enajst možnosti za prvo oblečilo, deset možnosti za drugo, devet možnosti za tretje in tako naprej. Na voljo imate 13.916.800 načinov, kako se lahko oblečete, če izbirate med enajstimi kosli. Če bi se vse svoje budno življenje oblečeli v vsako od različic samo eno minuto, bi potrebovali šestinsedemdeset let življenja. Če bi možgani delovali tako, bi bili neuporabni. Zato moramo biti hvaležni, da so narejeni, da so nekreativni. Naš razum vsako vhodno informacijo organizira v rutinski vzorec. Zato se zjutraj oblečete in pomislite: »Tako se ponavadi oblečim.« Oblečete se in odhite v službo.

Razmišljanje je namreč spretnost, ki jo lahko razvijemo. Nasprotno od običajnega prepričanja sploh ni povezana z inteligenco. Odnos med inteligenco in razmišljanjem je podoben odnosu med avtomobilom in voznikom. Konjska moč vozila je njegov potencial, kot je inteligenca potencial človeškega uma. Toda kako se bo avto obnesel med vožnjo, ni odvisno samo od vozila, ampak predvsem od voznika. Razmišljanje je naša večina, ki uporablja potencial naše inteligence.

Ukvarjali ste se tudi s povezavami med logiko in percepcijo?

Percepcija je področje, ki je zelo pomembno. Raziskava mojega prijatelja, profesorja Perkinsa, kaže, da je devetdeset odstotkov napak razmišljanja posledica napak v percepciji, samo deset odstotkov pa napak v logiki. Še huje, Goddelov teorem pravi, da se s pomočjo logike nikoli ne moremo povrniti na izhodišče. Ne glede na to, kako logično znate razmišljati, je odgovor odvisen od tega, kako boste zaznali. Hkrati pa je naša kultura naredila zelo malo, da bi se ukvarjala s percepcijami. Mislimo, da je razmišljanje samo logično, kar je popolnoma nesmiselno.

Ste se kdaj ukvarjali s tem, da se ljudje, ki na splošno trdijo, da si želijo svobode, v svojem bistvu te svobode pravzaprav bojijo?

Svoboda zame ni neki všemogočni koncept, saj pomeni tudi odsotnost številnih drugih reči, ki so zelo pomembne. Ne gre za to, da si ljudje želijo svobode, gre za to, česa si ne želijo, nočejo biti pod nadzorom, nočejo biti v depresiji, nočejo biti pod pritiskom, nočejo, da jih

nadlegujejo ... Zato je svoboda le neki splošno priznan koncept, ki nima nekega pravega pomena.

V nekem svojem predavanju ste omenili, da podnebne spremembe v resnici niso največja težava človeštva in da je resnična težava v napačnem razmišljanju. A vseeno me zanima, kako velik problem se vam zdijo podnebne spremembe, predvsem v zvezi z miselnimi vzorci, ki jih zdaj uporabljajo svetovni voditelji?

Na to seveda ni enostavnega odgovora. Prepričan sem, da bi morali več razmišljati o jedrski energiji, čeprav se je vsi tako zelo bojijo. Velik problem je govedoreja, ki proizvaja ogromne količine metana, ki je še precej bolj škodljiv od ogljikovega dioksida ...

Seveda bi morali ljudem ponuditi rešitve. Res pa je, da gre za zelo kompleksen problem, ki vsebuje tudi politiko, družbeno neenakost, prepad med revnimi in bogatimi, zgodovinske zamere ... Po drugi strani pa opažam, da politiki v zadnjem času zelo radi govorijo o tej temi in si tako pridobivajo točke.

Ste morda razmišljali, kakšen bi se vam zdel okolju prijazen avtomobil. Tudi glede tega je namreč veliko prahu in tudi veliko zmot?

Seveda pomislim na različne vire energije, a hkrati sem med tistimi, ki verjamejo v jedrsko energijo. Strinjam pa se z vami, da je tukaj precej zmot. Verjetno bi morali tudi avtomobilski proizvajalci močno spremeniti svoje razmišljanje. Veste, zgolj zmanjševanje emisij ogljikovega dioksida ni dovolj, še posebno ker vemo, da obstaja veliko načinov, o katerih se v javnosti sploh ne govori.

Kakšno je vaše mnenje o današnjih politikih?

Če se le da, politikov sploh ne sodim. A zdi se mi, da je njihova edina sposobnost, kako ljudi prepričajo, da jih izvolijo. Na primer v Angliji trenutna voditeljica koalicijske in opozicijske v življenju nista počela drugega, kot se ukvarjala s politiko. Iz študentskih vrst sta šla naravnost med politike. O ljudeh, ki ne znajo nič drugega, imam seveda velike pomisleke. To se mi zdi nevarno. Na žalost politiki danes niso modreci.

Od nekdanje se zavzimate za napredek, kako bi dobro naredili še boljše, kako bi se naučili česa novega. Ob tem se spomnim trenutno najboljšega teniškega igralca sveta Rafaela Nadala, ki govori, da njegovi cilji niso povezani z zmagami na največjih turnirjih, temveč le z napredkom in težnjo, da bi bil jutri boljši igralec, kot je danes. Je to pristop, ki vam je všeč?

Vsekakor. Prepričan sem, da je vsako stvar, naj bo še tako dobra, možno izboljšati, spremeniti, oplemenititi ... Seveda gre lahko napredek v različne smeri. Ena je oblikovanje vedno novih idej. A na koncu je zelo pomembno uresničevanje teh idej. In primer, ki ste ga navedli, ima vse najbolj pomembne elemente: idejo, voljo, delo in uresničevanje.

Podobno je z mojim delom, ki mora na koncu dati konkretne rezultate. Moje metode poučevanja uporabljajo v številnih državah sveta. Zdaj se pogovarjamo s Kitajci. Če homo našli skupni jezik, bodo mojo metodo uvedli v več kot šesto tisoč šol na Kitajskem.

Kakšni so praktični rezultati učenja po vaših metodah?

Raziskava v Angliji je pokazala, da ima učenje razmišljanja kot samostojni šolski predmet zelo pozitivne učinke tudi na napredek pri drugih predmetih. Izračuni so pokazali, da so učenci tudi do trideset odstotkov bolj učinkoviti. Podobno se je izkazalo, ko smo razmišljanja učili nezaposlene mladoletnike. Njihova zaposljivost se je občutno povečala. Pri mladostnikih, ki so imeli težave z delovno etiko, pa se je stopnja kriminalitete zmanjšala za devetdeset odstotkov.

Če se ne motim, ste pred časom predlagali tudi rešitev, s katero bi se na neodločenih nogometnih tekmah izognili streljanju enajstmetrovk, ki se mnogim zdi nepošteno?

Drži. Nisem edini, ki se mu ne zdi prav, da po devetdesetih minutah rednega dela tekme in še tridesetih minutah podaljškov o zmagovalcu odloča rešitev, ki je pravzaprav ena sama loterija. Zato sem predlagal, da bi med samo tekmo šteli strele na gol, ki bi bili na koncu odločilni. S to povsem preprosto idejo bi ubili dve muhi na en mah - zmagovalca bi določili na podlagi nekega povsem otipljivega parametra, hkrati pa bi spodbujali napadalno igro.

Ste še vedno prepričani, da morajo moški vstajati zgodaj?

To je fiziološko dejstvo. Moški najbolje delujejo med šesto zjutraj in poldnevom, ženske pa med šesto popoldne in polnočjo. Verjetno vse to izvira iz pradavnine, ko so moški morali iti zjutraj na lov, ženske pa so prišle na vrsto, šele ko so moški domov prinesli hrano.

Sam že leta delujem po tem vzorcu in hodim spat s kurami, a hkrati tudi zelo zgodaj vstajam. Kadar pišem knjigo, nikoli ne delam po poldnevu, a moj dan se začne ob šestih zjutraj. ■